

Dr. Hirschler Imre

Fél évszázad a nők védelmében

Nyolcvanéves. Diplomája több mint fél évszázados. Párttagsági könyvében a belépés dátuma: 1932. Kitüntetései alig férnek el egy szekrényfiókban. Köztük a Munkaérdemrend arany fokozata és a Szocialista Hazáért érdemem is megtalálható. Publikációi, könyvei, mindenekelőtt a Nők védelmében és a Szülészoba, tessék belépni! tették országosan ismertté a nevét. A fájdalommentes szülés és a fogamzásgátló tabletták elterjesztése terén fáradhatatlan fölvilágosító munkát végzett. Ugyanakkor a legdivatosabb szülész-nőgyógyász, páciensének lenni társasági rangot jelentett a háború előtt is. Tizenkét éve nyugalomba vonult, és még mindig dolgozik. A Belgrád rakparti ház kapujára ki van írva a rendelési idő.

— *Alighanem ritkán fordul meg férjember ebben a helyiségben?*

— Sűrűbben, mint gondolná.

— *Mi keresnivalója lehet a magamfajtnak egy nőgyógyász rendelőjében?*

— Ha szűken véve csak nőorvosi prakszist folytattam volna, igaza lenne. De mivel szexológus Magyarországon elég kevés van, bizony, sokan engem ajánlanak. Ilyen jellegű problémája pedig nemcsak nőnek lehet.

— *Miért alakult ez így?*

— Olyan sajátos ország a miénk, ahol szexuális továbbképzés van, képzés nincs.

— *Nem lep meg a dolog. Hiszen még az én korosztályom is pad alatt, suttymban olvasta az ön első könyvét. 1958-ban jelent meg. Nagy szenzáció volt. Emlékszem, úgy adogattuk, rongyosra olvasva egymásnak, mint ma, mondjuk, a Playboyt. Azóta a példányszáma megközelíti az egymilliót, és minden könyvesboltban kapható. Így képzelte?*

— A könyv tulajdonképpen abból a több ezer levélből, kérdésemből született, amelyet föltektem nekem az évek során. Egyszerűen nem győztem az anketokon való részvételt, képtelen voltam eleget tenni a rengeteg meghívásnak. Ezért nem ért váratlanul a kötet látványos sikere. Az ötvenes évek végén kabarékban, vidám műsorokban valósággal malackodásnak számított kimondani: Hirschler. Persze az is igaz, hogy én már a könyv megjelenése előtt is szerveztem úgynevezett nők iskoláját, amelynek előadásain a szülészet és a nőgyógyászat témáit igyekeztem népszerűen, közérthetően megfogalmazni. Tömegesen jöttek az emberek. Amikor pedig szexuális kérdésekre került sor, a MOM nagyterme is kicsinek bizonyult. Kiderült, hogy a szex és a házasság problémáikája nem kispolgári nyavalygás, hanem nagyon is mélyen érinti az embereket.

— *Mindez azért is érdekes, mert ön — úgy tudom — már akkor is tudományos igénnyel foglalkozott a demográfiai kérdéssel, amikor a népesedéspolitika egyszerűen adminisztratív intézkedéseket jelentett. Nevén nevezve a „gyereket”, a Ratkó-korszakról beszélek.*

— Ez nem egészen így volt. Mint ahogy, szerintem, kicsit igazságtalanul kötötték Ratkó Anna nevéhez az abortusz hivatalos üldözését és az agglégényadót. Igaz, ő volt akkor az egészségügyi miniszter, de ezek politikai döntések voltak. Nem Ratkó kezdeményezte őket.

— *Ön nem vett részt a döntés előkészítésében?*

— Volt egy bizottság, amely összeállította a vezetés számára a törvénytervezetet. Én egyetlen megbeszélésen vettem részt, és ott hangot is adtam kételyeimnek. De az is hozzátartozik a dologhoz, hogy csak akkor kezdtem tudományos alaposággal demográfiával foglalkozni, amikor megkaptam a feladatot: készítsem elő ezt az anyagot a következő pártnapra. Akkor döbbsentem rá, hogy az életszínvonal emelkedése, a nők munkába állása, az urbanizáció, nem feltétlenül kedvező a népszaporulat szempontjából: a születésszám csökkenésével jár. És arról is meg voltam győződve, hogy ilyen törvényekkel nem lehet operálni.

— *Mert népszerűtlenek?*

— Azért is, és mert eredményt sem hozhatnak.

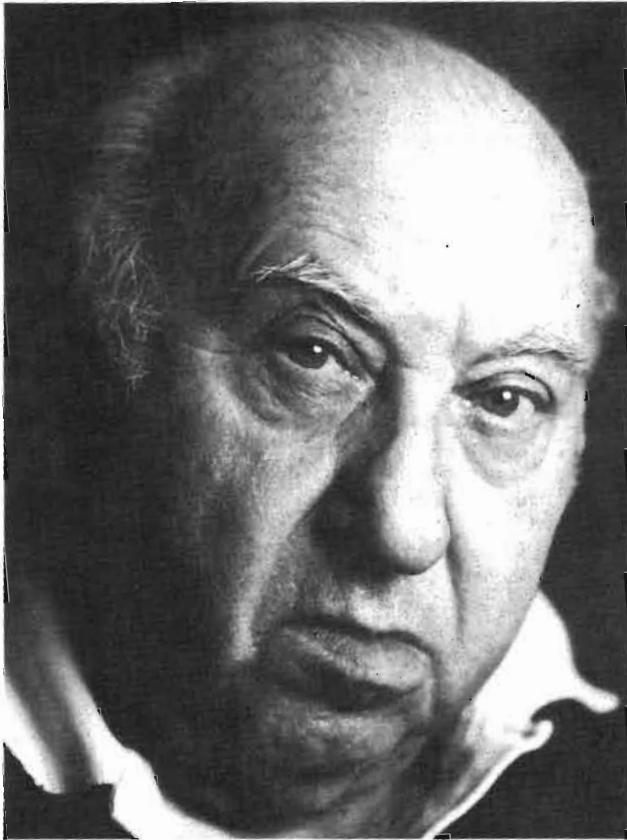
— *Pedig sokkal több gyerek született ezekben az években. 1953-54-ben valóban 20-22 ezerrel több szülés volt. De aztán ismét csökkent a születések száma.*

— *Ennek az időszaknak is hatása volt az ön későbbi munkásságára?*

— Meghatározó. Nevezheti kezdetnek is.

— *Annak ellenére, hogy ön már a 30-as években magánrendelővel, kiterjedt betegkörrel és szép jövedelemmel rendelkezett?*

— Igen, mert az még egy szűkebb orvosi tevékenység volt. Nézze, tulajdonképpen a születésszabályozás elterjedésével derült ki, hogy a szexualitásnak nemcsak a szaporodásban van szerepe, hanem az életvitelben is. Az egyéni boldogságérzethez hozzá tartozik, hogy ezen a téren is kiegyensúlyozott legyen nő és férfi kapcsolata. Tehát, amikor ketté vált az utódtól való gondoskodás és az örömszerzés, örömmnyújtás, az én hivatásom is kibővült.

— Azt mondják a nők, hogy két nagy forradalmi változás következett be ezekben az évtizedekben az életükben. Az egyik a fogamzásgátló tablettá, a másik a mosógép. Mit szól ön ehhez?

— Azért sok más is történt. Mindenesetre frappáns és szellemes megfogalmazás. Van benne igazság is. A mosógéphez nem értek. Ami pedig a fogamzásgátlást illeti, kitarítottam az álláspontom mellett, nevezetesen, hogy mindenkinek a maga számára legkellemebb és legbiztonságosabb védekezést kell megtalálni. Én világnézeti kérdésnek is tekintem a családtervezést.

— A fájdalommentes szüléssel kapcsolatban sem kellett meghátrálnia? Csak azért kérdezem, mert ennek is ön volt a hazai hirdetője, és mostanában szinte semmit nem hallani a dologról.

— Az ellenfelei kényszerültek meghátrálásra. Ma már statisztikailag bizonyított tény, és a saját gyakorlatomból is nyolcvanöt-kilencven százalékos eredményről tudok beszámolni. Úgy vélem, jó módszer, eredményes és eszköztelen eljárás, és amiért nem hallani róla, az azért van, mert nem terjedt el.

— Miért?

— Félek attól, ha nagyon nyomoznánk ebben az ügyben, kiderülne, hogy nem szolgálta az orvosok anyagi érdekét.

— Ön tehát változatlanul állítja, hogy lehet fájdalommentesen gyereket világra hozni?

— Nemcsak én állítom, hanem számtalan szülő nő. A szülési fájdalom nem bibliai átok. Inkább csak fordítási hiba. Gondolja, hogy az az édesanya, aki császármetszéssel szült — tehát altatták, semmit nem érzett — jobban vagy kevésbé szereti a gyermekét?

— Valóban. Nem hiszem, hogy ilyen összefüggés lenne. De most valami egészen másról kérdezem. Arról már esett szó, hogy ön a háború előtt is jónévű orvos volt. Azokban az idők-

ben egy-egy foglalkozásnak, különösen az orvosi hivatásnak, valóságos dinasztiai alakultak ki. Úgy tudom, az ön családjában nem volt orvos?

— Mindenesetre Hirschler Ignác nagy szemész volt, egyik kiemelkedő alakja a fejlődő magyar orvostudománynak. Allítólag rokoni szálok fűzik a családunkat hozzá. Szobra a bécsi egyetem aulájában van. De másról nem tudok. Apám kiskezede volt, édesanyám pedig három fiúgyermekét nevelte. Érdekes módon, nekem is három fiam van. Sem a fivéreim, sem a gyermekeim közül nem lett orvos senki. A legkisebbik fiam, akinek kitűnő humorérzéke van, jól ír, egyszer egy iskolai dolgozatában leleplezte magát. Ő ugyanis — mint papírra vetette — eredetileg orvosnak készült, mert úgy gondolta, hogy ez szellemi foglalkozás. Aztán meggondolta magát, mert az idők során mellettem rájött, hogy nehéz fizikai munka. Talán ezért lett a fiaimból újságíró, textilvegyész és külkereskedő.

— És ön? Tetten tudja érní azt a pillanatot, amikor elhatározta, hogy orvos lesz?

— Semmi megmagyarázandó előzménye nem volt a dolognak. Amikor más gyerek azt mondta, hogy villamoskalauz lesz vagy mozdonyvezető, én az orvoslást választottam. Hogy milyen alapon, nem tudom. Tudatosra akkor vált bennem, amikor olyan foglalkozást akartam, aminek humanista és szociális vonatkozása egyaránt van. Két hivatás tűnt ilyennek, az egyik az orvosi, a másik, ha nem vettek volna föl az egyetemre, az újságírói pálya. Felvettük.

— Jó tanuló volt?

— Színjeles. Nyertem országos tanulmányi versenyt is. Görögéből.

— Akkor, fogadok, volt tanárpéldaképe?

— Kettő is. Az egyik Vayer Lajos, a görög tanárom volt. Klasszika-filológia előadásait teljes érdektelenség övezte. Kezdetben pusztán rokonszenvből figyeltem az óráin, aztán már együtt olvastuk a gyönyörű Homéroszt. Másik példaképem Karácsony Sándor, a magyartanárom volt, az ő kedvéért még az iskoladrámákat is végigolvastam a Széchenyi Könyvtárban.

— Mindez a Tavaszmező utcai gimnáziumban?

— Ahol a proletárdiktatúra hatalomra jutása ért, és ahol tizenhárom évesen az első osztály főbizalmija lettem.

— De jó, hogy említette, mindenképpen meg akartam kérdezni, hogy egy divatos, jól kereső orvos, hogyan talált a kommunista mozgalomra?

— Hát akkor az elején vagyunk. Mert megválasztásomat követően nagyon aktívan részt vettem a VIII. kerületi ifjúmunkások mozgalmában. De talán el is felejtettem volna baloldali „múltamat”, ha a diplomám kézhezvétele után, 1930-ban nem a Zsidó Kórházba kerülök, és nem éppen Weil Emil fogad barátságába. Az ő révén kerültem kapcsolatba kommunista orvosokkal, és még nem voltam jómódú, amikor a Vörös Segélynek kezdtem dolgozni. De mert 34-ben már alorvos lettem, és ezzel együtt a magánklientúrám is kiterjedt, meglehetősen sok pénzt kerestem, anyagilag is jobban tudtam támogatni a Vörös Segélyt.

— Így már érthető az a kettősség, amelyre sehogy sem találtam magyarázatot. Tudom ugyanis, hogy évtizedeken keresztül, aki adott magára, az Hirschler főorvos páciensének vallotta magát. Miközben én is ismertem olyan ágrólszakadt, nagyon szegény cigányasszonyt, aki egészen véletlenül megemlítette, hogy önnél szülte mindkét gyermekét. Nem nagyon hittem el neki. Egyébként takarlító volt, és tudta, mi a mód: összekuporgatott egy sovány borítékra valót.

— Ha ilyen történeteket hallott, azt is tudnia kell, hogy nem egy esetben adtam „kisegítő kölcsönt” olyannak, akiről tudtam, rászorul, és át kell segíteni a kezdeti nehéz időszakon. Nekem az ilyen Annuskák nagyon fontosak voltak. De, persze, nem is mindenkiről tudtam, hogy „mennyit ér”. Egy Weisz bárón vagy egy Kornfeld bárón, persze, mindenki messziről megérezte a pénz szagát, de egyébként nem voltam

FŐVÁROSI EMBEREK

tisztában a pácienseim anyagi viszonyaival. Elég volt, ha valaki rossz ruhát vagy rossz kabátot viselt, s már nem kértem, de el sem fogadtam tőle egy fillért sem.

— *Mit mondjak, nem éppen szülész-nőgyógyász magatartás.*

— Nem is készültem annak. Eredetileg kórboncnok szerettem volna lenni, mert nem akartam fiatalon gyakorló orvosi pályára kerülni. De nem jutottam be, pedig megnyertem egy pályadíjat, aminek a jutalma tulajdonképpen az lett volna, hogy gyakornokként a Kórbonctani Intézetben kapok állást. Ez volt álmaim netovábbja.

— *Miért?*

— A tudományos feladatok izgattak. Egyetemi éveim alatt is csak ezen járt az eszem. Orvosi sikereket nem kórházi osztályon vagy magánrendelőben akartam elérni, hanem a kutatás szerényebbnek tűnő területén. Medikus éveim alatt bejáratos voltam a Bálint klinikára, és mivel az első tervem nem sikerült, azt hittem, Bálint professzor keze alatt belgyógyászként kezdek majd dolgozni. A professzor azonban meghalt, és közben — mert nagyon szerettem volna részt venni az 1929-es cserkészdszemborin, amit Angliában rendeztek —, a Zsidó Kórházba mentem cselédkönyvesnek. Azt mondták ugyanis, hogy Lévy Lajos belgyógyász főorvos aláírja az indexet, a három hónap gyakorlati időt akkor is, ha csak két hónapot tölt benn az ember. Lévy Lajos nem írta alá, mégis elutaztam, és ezért egy hónappal később doktoráltam, mint az évfolyamtársaim. Lévy Lajos viszont meghívott az osztályára, és én otthagytam a kórházban, a belgyógyászatban. Összesen egy esztendő-t töltöttem ott. Ma már nem emlékszem pontosan, miért, de valami igazságtalanságon nagyon összevesztünk a főnökömmel, és összecsomagoltam. Az pedig a véletlen múlt, hogy szülész-nőgyógyász lettem. Úgy történt, hogy egy laboratóriumi vizsgálatot csináltam az akkori főorvosnak, Rotter Henriknek, aki a rák és a C-vitamin viszonyát vizsgálta, és én a vizeletből végeztem C-vitamin meghatározást. Ez valahogy felkeltette az érdeklődését, és tett egy ajánlatot, amit, nagyon rövid habozás után, elfogadtam. Így kerültem a szülész-nőgyógyászat közelébe, és így eresztettem gyökeret az osztályon.

— *Nem bánta meg?*

— Nem. De lelkem legmélyén ma is sajnálom, hogy nem kórboncnok lettem. Nyolcvanévesen is irigylem a tudományok művelőit.

— *Felteszem, sok-sok ezer anya és gyermek ad hálát a véletlen illetően alakulásának. Egyáltalán — biztosan elég naív a kérdés —, tudja, hogy körülbelül hány gyermeket segített a világra?*

— Fogalmam sincs. Számolja ki: mindent egybevetve, több mint nyolcvan éve dolgozom. Még csak megközelítő adatot sem tudok. De azt hiszem, ez nem is fontos.

— *Persze, hogy nem. Inkább csak az érdekesség kedvéért kérdeztem. A későbbiek folyamán, 1945 után hogyan alakult az élete?*

— Tulajdonképpen a felszabadulás után nyílt lehetőségem arra, hogy a bennem mindig meglévő és erre a pályára prediszponáló társadalmi elhivatottság érzését és bizonyos orvosi képességeimet is kiélhessem. Hogy ezeknek a felszínre hozásához a megfelelő teret és alkalmat megtaláljam. Talán nem túlzás, és nem veszi senki kérdésnek, ha úgy vélem, hogy volt bizonyos tevékeny szerepem a magyarországi tudományos kutatómunka kialakításában. De minden igyekezetemmel dolgoztam azért is, hogy a terhesgondozást általánossá tegyük idehaza. Ennek túl nagy hagyományai nem voltak, de nem kevés sikert értünk el ezen a területen már a háborút követő években is. Nem hiszem, hogy elvitatnák: részem van abban is, hogy a szülészeti ágyak száma jelentősen megszaporodott, és a szülészeti-nőgyógyászati ellátás még a nagyon sok bajjal küszködő, háborús sérüléseiből éppen hogy felgyógyult Magyarországon is jelentősen javult.

— *Hol volt ön állásban?*

— Az Uzsoki utcai kórháznak lettem a nőgyógyász főorvosa 1946-ban. Csaknem öt évet töltöttem ott, amikor kineveztek a Központi Állami Kórház, ismertebb nevén a Kútvölgyi főorvosává. Ott dolgoztam tizenkét évvel ezelőtti nyugállományba vonulásomig. Ezek jelentették a státuszt. Mellettük mindig igyekeztem ott hasznossá tenni magamat, ahol képességeim erre lehetőséget adtak, s ahol igényt tartottak az ismereteimre, tapasztalataimra.

— *Azt hiszem, az ilyesemből az ön foglalkozásában sohasem lehet elég. Arra gondolok, hogy miközben nyilvánvaló tény, az orvos-beteg kapcsolat a legteljesebb bizalomra és titoktartásra épül, talán a gyógyítás semelyik más területén, nem olyan intim, teljesen feltárulkozó az érintkezés, mint éppen az ön szakterületén. Nem ért ezzel egyet?*

— Hogy mennyire egyetérték, azt legjobban bizonyítja az az álláspontom, mely szerint a jó nőgyógyásznak bizonyos mértékig jó pszichológusnak is kell lennie. A praxis mellett ez külön tudomány. Vagy inkább művészet. Aminek az a lényege, hogy az orvos szinte azonnyomban megfelelő kontaktust tudjon teremteni a beteggel, aki esetleg szorongva, teli kéte-lyekkel, lelki egyensúlyából kibillenne, kicsit zavarodottan ül le vele szemben a székre. Azt hiszem, orvosi sikereimnek, eredményeimnek egyik legfontosabb magyarázata, hogy nagyon gyorsan megtalálom azokat a szálakat, amelyek összekötnek még egy addig soha nem látott ismeretlennel is, aki be- kopog hozzám. Nincs itt szó valamilyen hasonlíthatatlan képességről, titokról vagy különleges módszerről. Egyszerűen először hagyom beszélni az embereket. Nem igyekszem szóval tartani őket. És az a tapasztalatom — nemcsak az enyém, és nemcsak az orvosi gyakorlatban igaz —, hogy mindenki szereti, ha meghallgatják. Kiváltképpen áll ez a betegre, akinek a maga baja a legfontosabb. Ezzel van eltelve, és az őszinte, érdeklődő légkör már egy lépés, ha apró is, a gyógyulás felé. Van még egy dolog, amit nagyon lényegesnek tartok, és egész orvosi működésem alatt a szemem előtt lebegett, nevezetesen: soha más szempont nem vezérelt, mint betegeim érdekeinek a maximális képviselése. Nincs, nem is lehet más alapelv, mint a beteggel való teljes azonosulás, az ő szolgálata.

— *Ez nagyon szép, ars poeticának is beillő gondolat. Tulajdonképpen itt van vége ennek a beszélgetésnek. Mégis, engedjen meg egy utolsó kérdést. Nem hagy nyugodni a gondolat, hogy mi vezérli, amikor még nyolcvanévesen is dolgozik, fárad, fogadja a betegeket?*

— Nézze, az biztos, hogy magánrendelőben korszerű szülész-nőgyógyász munkát végezni alig lehet. Hiszen ahhoz eszközök és társak kellene. Egyetlen dolog van, ami miatt még érdemesnek tartom fenntartani a már erősen ritkított fogadó-órát. Ez pedig az, amiről már beszéltem: kell olyan hely, ahol meghallgatják a beteget. Ahol nem érzi, hogy tehertertel, egy szám, hogy az egy orvosra jutó betegmennyiséget szaporítja, ahol nem feszélyezi a tudat, hogy valaki más elől rabolja el a perceket. Ez a szoba, ez a rendelő pontosan ilyen.

— *Nem fáradt?*

— Ez csak a töredéke annak a munkának, amit évtizedekig végeztem. Egy időben a Kútvölgyi mellett a János Kórház szülészeti osztályát is vezettem. Egy évet töltöttem Koreában a háborút követően. Az első békecsoporthoz voltam a vezetője, és olyan időszak egyszerűen nem volt, hogy a szűkebben vett orvosi gyakorlat mellett ne végeztem volna valamilyen társadalmi-politikai munkát. Hozzászokhattam ahhoz, hogy ne legyenek üres óráim, és hogy sokat dolgozom. Ez jó tréning volt. Talán ezért nem érzem törődöttnek magam.

— *Mindent egybevetve, az ön élete nagyon színes, tartalmas, sikeres és változatos. Van valami, amit másképpen kellett volna csinálnia?*

— Engedje meg egy nyolcvanéves embernek, hogy szerénytelen legyen. Igazi örömet az okoz, amit nem pénzért csinállok, hanem amiért szeretetet és hálás megemlékezést kapok. Ebből nekem sok jutott.

MÜLLER TIBOR